

SINKA ERZSÉBET

A Kelet Népe 1935—1939

A harmincas években a magyar kormány politikája egyre inkább a szélsőjobboldalra tolódik. BETHLEN István konzervatív kormányát 1932-ben GÖMBÖS Gyula kormánya váltja fel. Kezdeti reform-taktikázásai nem tudják sokáig leplezni egyre nyíltabban szélsőjobboldali és németbarát politikáját. Programjába vett ígéretei csak az ellenzék lecsendesítését szolgálták. HITLERT uralomra jutása után GÖMBÖS látogatja meg először. Ez azonban nem akadályozza meg ECKHARDT Tibort, a legnagyobb ellenzéki párt, a Független Kisgazda Párt vezérét abban, hogy pártja tömegeit semmibe véve, megegyezzen GÖMBÖSSzel az 1935-ös választások előtt. Ebben az időben egyre erősebb baloldali, ellenzéki erők lépnek fel. Nemcsak a munkásosztály, hanem a parasztság, kispolgárság nagyrésze is szervezkedik.

Ezen a talajon terebélyesedik a népi írók tábora, ekkor vetődik fel körükben a munkásosztállyal való összefogás gondolata, fokozódik a magyar függetlenségért folytatott harc. De nemcsak a politikai harc éleződése jellemző ekkor a népi mozgalomra, hanem az irodalmi munkásság mennyiségi és minőségi megnövekedése is. A legjobb írók, szociográfusok könyvei mellett megszorodnak azok a lapok, folyóiratok is, amelyek hangot adnak a mozgalomhoz tartozó írók elképzeléseinek, politikai, irodalmi törekvéseinek. Mozgalmuk fénykora 1935—38.

Az 1934-ben meginduló *Válasz* egészen 1938-ig a népi írók legfontosabb folyóirata maradt. Mellette azonban hamarosan megjelennek a testvérként üdvözölt folyóiratok, köztük a legjelentősebb és leghosszabb időt megért *Kelet Népe*, SZABÓ Pál szerkesztésében. Jelentőségét mutatja az is, hogy a *Kelet Népe*vel egyesült a *Válasz* akkor, amikor a belpolitikai helyzet további önálló létét lehetetlenné tette, 1938 júniusában.

*

Ha a folyóirat születését kutatjuk, Tiszántúl egyik ismeretlen kis helyi lapocskájához jutunk el. BARSÍ DÉNES, aki ekkor Komádi-Dobai puszta fiatal és irodalmi becsvágyakkal teli tanítója volt, bekapcsolódott egy jelentéktelen helyi lapocskába, a *Komádi és Vidéke* munkájába. A lapot egy ügyvéd indította, BARSÍ hamar kezébe veszi a lap irányítását, bevonja a munkába SZABÓ Pált, SINKA Istvánt és VERES Pétert. Az volt a céljuk, hogy megszerezik a lapengedélyt, s a kis lapból forradalmi szellemű, országos sajtó-organumot fejlesztenek. Így jött létre a három író, SZABÓ Pál, BARSÍ DÉNES és SINKA István beszélgetése eredményeként a megegyezés, hogy az eljövendő újság neve *Kelet Népe* legyen. SINKA István erre így emlékezik vissza:

„Délután mikor mentünk elfelé Komádiból, a Sebes Körözs hidon megállottunk, Szabó Pál elővett egy noteszt s beleírta: Elismeri, hogy Barsi és én leheltük életre a folyóirat nevét, s amennyire tőle telik, ő is támogatja, ha egyébbel nem is, de írásokat ad . . .”

(Fekete Bojtár vallomásai, 1942. 178. 1.)

A beszélgetés eredményeként a *Komádi és Vidéke* laptulajdonosa költségére titokban, több ezer reklámszalagot nyomattak *Kelet népe* felírással s teleragasztották vele a környéket, hogy még megjelenése előtt bekerüljön a köztudatba a leendő lap neve. BARSÍ Dénest eddigi cikkei miatt azonban terve megvalósítása előtt kitétték a laptól, sőt majdnem tanítói állásából is.

A sikertelen terv után BARSÍ Dénes felfedezte, hogy színvonalasabb sajtótermék is működik, mégpedig a Debrecenben megjelenő *Tiszántúli Figyelő*. Szerkesztője BORNEMISZA László bölcsészhallgató volt, munkatársai hasonló fiatalok. Ide küldte be BARSÍ *Túl a kerítésen* című novelláját, amit közöltek is. Ez a szám volt a *Tiszántúli Figyelő* utolsó száma. Megjelenése után BORNEMISZA László Debrecenbe hívta BARSÍ Dénest, hogy felajánlja neki a folyóirat szerkesztését és tulajdonjogát. BARSÍ SZABÓ Pállal és SINKA Istvánnal folytatott újabb megbeszélés után átvette a lapot. A tulajdonjog átruházása mindössze abból állt, hogy BARSÍ Dénes kapott mintegy 170—180 előfizetőt felmutató listát, akik közül hatvanan be is küldték az előfizetési díjat. A hátralékok beszedése már az új szerkesztőség feladata lett. BARSÍ-nak meg kellett ígérnie, hogy ezentúl is régi helyén, NAGY Károly debreceni nyomdájában nyomtatja a folyóiratot. Később azonban kiderült, hogy a régi szerkesztő úszott az adósságokban. Mivel ennek anyagi vonatkozásait az új szerkesztők nem tudták vállalni, elhatározták, hogy a *Tiszántúli Figyelő* előfizetési listáját megtartják, az örökölt szerkesztőségi anyagot leadják, a folyóirat nevét azonban megváltoztatják. Ha nincs *Tiszántúli Figyelő*, adósságai sem lehetnek. Ellenben volt egy titokban megreklámozott folyóirat-cím: a *Kelet Népe*. A lap címe nyilván néplélektani hagyományokra, keleti, ősmagyar misztikára utal, valami közös faji egységet képviselő paraszti-magyar nacionalizmusra. Itt is SZABÓ Dezső hatása kísért.

Az első szám főcíme alá tervbe vették, hogy kisbetűkkel odairják: *Tiszántúli Figyelő*, azonban nyomdászuk, a berettyóújfalusi ADLER József figyelmeztetésére ezt is elhagyták. Így csak az átvállalt írások mutatták az olvasók előtt, hogy a lap lényegében a régi folyóirat folytatása. Ennek következménye volt az a furcsaság is, ami az új olvasót méltán meghökkentette, hogy a folyóirat — már a *Kelet Népe* — első számában korábbi írások folytatásait olvashatták.

A súlyt SZABÓ Pál neve adta a folyóiratnak, a még ismeretlen fiatal író BARSÍ Dénes neve mellé. (Az eddigi adatok BARSÍ Dénes közlései.)

A legnehezebb körülmények között csaknem minden anyagi alap nélkül az írók tettvágára, áldozatkészségére, és az előfizetők támogatására számítva kezdte meg munkáját a folyóirat 1935 októberében. Írói, szerkesztői a Tiszántúl forradalmi hagyományai folytatóinak érzik és vallják magukat. Célul tűzik ki a parasztság, értelmiség és fizikai munkásság együttműködését. Ezek mellett azonban különösen fontosnak tartják a „középosztály”, különösen az idetartozó fiatalok megnyerését is. Tehát már az indulásnál megmutatkoznak az ideológiai ellentmondások, a „harmadik utas” nézetek és paraszti-plebejusi, a munkásosztály szövetségéig előrettekintő álláspontoknak keveredése.

A folyóirat összeállítása nem okozott nehézségeket, annál nagyobb gondot okozott az, hogy miből fedezik az előállítás költségeit? Anyagi támogatást sehonnan sem várhattak, pénzük nem volt. BARSÍ Dénes feláldozta felesége, VÁRY Rózsa tanítónő hozományát az első számok kiadására, ebből azonban nem sokra futotta. Így már az első lépés anyagi gondokkal indul el, az első számok meghozzák az első adósságot is.

Szerkesztők SZABÓ Pál és BARSÍ Dénes. Később a szerkesztők változnak, de a főszerkesztő végig SZABÓ Pál marad. Ezért indult el a Tiszántúl íróinak folyóirata Biharugráról, a berettyóújfalusi ADLER-nyomda kiadásában, de országos igényekkel. Bár a folyóirat első számainak igénytelen külseje megmutatja a vidéki írók anyagi gondjait, belső tartalma már többre utal (az ügyészség ezt észre is vette, már az első számokra felfigyelt). A címlapon linóleum-metszet fejezi ki a folyóirat fő mondanivalóját: ez a felkelő nap fényében szántó paraszt alakját ábrázolja. Az első évfolyam számai végig megtartják az első szám borítólapját egyszerű fehér-fekete nyomással. A durva papírra nyomott kisebb formátumú folyóirat általában ötven oldalnyi terjedelemben jelenik meg. Később nagyobb alakú, modernebb külsejű folyóirattá válik, terjedelme is igen változó. A III. évfolyamig 50 oldalas, később ez csökken annyira, hogy egyik összevont száma mindössze 36 oldalas. Az utolsó évfolyam számainak kisebb terjedelme indokolt, mivel előbb csak havonta egyszer, de 1939. 8. számtól havonta kétszer jelenik meg 20 oldalon. A havi kétszeri megjelentetés oka politikai: fontosnak tartották a friss aktualitást. Szembetűnő a külső borítólap későbbi gyakori változása. Ennek oka SZABÓ Pál szavai szerint részben a forma keresése, nagyobb részben azonban anyagiak. Az állandóan súlyos gondokkal küzdő folyóirat új köntösben próbálja felhívni magára az előfizetők figyelmét. Ezenkívül a nagyobb erkölcsi siker igénye is ösztönözte erre a *Kelet Népe* szerkesztőit.

A gyakori előfizetési felhívások is bizonyítják, hogy a *Kelet Népet* még olvasói sem támogatták lelkiismeretesen. Pedig az előfizetési díj (egy évre 5, majd 6 Pengő) is azt mutatja, hogy írói inkább erkölcsi, mint anyagi sikerre törekedtek. Számos példányt küldtek szét intézményeknek, személyeknek „tiszteletpéldány-”ként.

A folyóirat olvasótáborra főleg a falusi, vidéki értelmiség soraiból tevődött össze, különösen falusi tanítók, papok támogatták. Gyenge anyagi eszközeikkel azonban alig tudtak segítséget nyújtani. Néhány paraszti előfizető is volt, ezek azonban főként a Kisgazda Párt kortesei, szervezői voltak, kevesen olvasták el közülük a folyóiratot (SZABÓ Pál visszaemlékezése).

Az anyagi nehézségek kényszerítették a szerkesztőséget arra, hogy a megjelenő könyveket ajánló hirdetések, előfizetési felhívásokon kívül egyéb hirdetéseket is közöljenek. Az anyagi küzdelmekből kiútnak mutatkozik a Kisgazda Párt anyagi segítsége. Megegyezés jön létre SZABÓ Pál és ECKHARDT Tibor között, így kerül az 1937 novemberi számra a szerkesztő bizottság elnökeként ECKHARDT Tibor neve és ez így szerepel az 1938. 6. számig, amikor a *Kelet Népe* a *Válasz*-szal egyesül.

Hogyan jött létre ez a megegyezés? SZABÓ Pál ECKHARDT-tal tárgyalt a folyóirat nehézségeiről. ECKHARDT anyagi támogatást ígért, mert úgy látta, felhasználhatja a *Kelet Népet* a Kisgazda Párt céljainak propagálására is. SZABÓ Pál viszont arra számít, hogy mint a Kisgazda Párt baloldalához tartozó író, ezzel a lépéssel a párt baloldalát erősítheti és ugyanekkor a folyóirat is lélegzethez juthat az anyagi segítséggel. BARSÍ Dénes visszaemlékezése

szerint havi 1000 pengő támogatást kaptak egy ideig. Így tehát ez a megegyezés valóban eredményez bizonyos gazdasági javulást a folyóiratnál. Lehetővé válik, hogy ettől kezdve tiszteletdíjat fizessen munkatársainak. Korábban csak SINKA István, VERES Péter és a folyóirat leginkább rászoruló munkatársai kaphattak némi honoráriumot. A megegyezéssel sem BARSÍ, sem TATAY nem értettek egyet, ezért lassan kivonták magukat a folyóirat munkájából, amely most már Budapesten jelenik meg. A Kisgazda Párt anyagi támogatása azonban nem lett hosszú életű. Az ugyancsak SZABÓ Pál szerkesztésében megjelent *Szabad Szó* baloldali politikájával ECKHARDT nem értett egyet, mint ahogy a *Kelet Népe* ilyen irányú megnyilatkozásaival sem. Ezt később egyik beszédében nyilvánosan is kifejezésre juttatta mondván, hogy nem ért egyet azokkal a népi írókkal, akik DÓZSÁT tartják eszményképüknek. Ez bizonyítja, hogy a Kisgazda Párt csak népszerűségének visszaszerzése céljából támogattott egy ideig olyan folyóiratot, mely kezdettől fogva hangot adott a szegény-parasztság követeléseinek és kiállt azok mellett.

A *Kelet Népe* kiadása nem volt egyszerű. A Biharugrán szerkesztett és Berettyóújfalun nyomtatott folyóirat törekvése kezdettől az volt, hogy Pestre kerüljön, hogy szélesebb tömegekhez szólhasson. Az anyagi bizonytalanság miatt több helyen nyomták a folyóiratot: később Gyulán, majd Miskolcon adták ki, végül felkerül Budapestre, de a szerkesztőség megjelölése a régi marad. Budapesten is több helyen nyomják, kiadását és terjesztését először PÜSKI Sándor vállalta, de anyagi támogatást az ekkor kezdő, lap- és könyvkiadással csak próbálkozó fiatalember nem tudott biztosítani. Néhány szám után TATAY Sándor veszi kezébe a kiadást, a Kisgazda Párttal történt megegyezésig.

A szerkesztőség is változott, annak ellenére, hogy főszerkesztője mindvégig SZABÓ Pál maradt. A szerkesztők korábban: BARSÍ DÉNES, MUHORAY Elemér, később TATAY Sándor. A harmadik évfolyam 11. számától ECKHARDT Tibort a szerkesztő bizottság elnökeként tüntetik fel a fentebb említett okokból. Miután a *Válasz* és a *Kelet Népe* egyesül, a szerkesztő SZABÓ Pál és FÉJA Géza.

Az első számokban feltüntetett „szépirodalmi, művészeti, társadalomtudományi és kritikai folyóirat” megjelölés valószínűleg politikai megfontolásból később egyszerűen csak „szépirodalmi folyóirat” megjelöléssé szűkül. A rovatok változók ugyan, de már az első számokban állandóan szerepel a művészeti, színházi és könyvrovat. A harmadik évfolyam 11. számától megjelenik a *Szemle* és *Külpolitikai Szemle* rovat is.

A folyóirat keresztmetszete tehát a következő: rendszeresen tartalmaz szépirodalmat, kritikákat a művészeti élet minden területéről, társadalomtudományi tanulmányokat (kulturális életünk helyzete, politikai eszmefuttatások, szövetkezetek, szociográfia stb.). Ezen a tartalmi keresztmetszeten belül az arányok változóak. A harmadik és különösen a negyedik és ötödik évfolyam számaiban közölt írások közül egyre több a politikai tárgyú. Mellettük megtalálhatók ugyan a szépirodalmi munkák is, azonban a lap arányain belül kis helyet kapnak. Ez különösen az ötödik évfolyam számaira jellemző, amikor a fasiszta uralom, a német befolyás növekedése, elhatalmasodása elleni eleven tiltakozás a folyóirat minden egyes száma. A folyóirat írógárdája, családva minden felülről kiinduló reform-ígéretben, saját erejére támaszkodva harcol eszméi megvalósításáért. Ez az aktivitás biztosította állandó időszerűségét.

A *Kelet Népe* munkatársai elsősorban a népi írók soraiból kerültek ki, írógárdája igen széles. Ezek az írók más rokon folyóiratok mellett (*Válasz, Tovább*) rendszeresen publikálnak itt is. A *Válasz* és a *Kelet Népe* közös írógárdájába tartoznak: FÉJA Géza, VERES Péter, KERÉK Mihály, MATOLCSY Máttyás, ERDÉLYI József, FODOR József. Az állandó munkatársak mellett gyakori az olyan író neve, aki csak ritkán szerepel a *Kelet Népe*-ben, mint például SZABÓ Lőrinc, WEÖRES Sándor. Vannak, akik a parasztság soraiból jelentkeznek egy-egy írással és újra eltűnnek az ismeretlenségben.

A folyóirat célja volt, hogy szilárd írógárdát tömörítsen maga mellé, új írókat neveljen, fejlődésüket elősegítse és mellettük megszólaltassa a parasztság egyszerű, de igényes tagjait is, akik nem annyira irodalmi célokkal jelentkeztek írásaikkal, hanem azért, hogy a parasztság sorsának, problémáinak, vágyainak hangot adjanak.

Igen fontos az ideológiai és szociográfiai tevékenység, főként FÉJA Géza, VERES Péter, KOVÁCS Imre, MARÉK Dénes, KERÉK Mihály neve alatt.

A képzőművészeti rovat állandó munkatársa OLTVÁNYI-ÁRTINGER Imre, főleg azokat a realista művészeket kíséri figyelemmel, akik a *Kelet Népe* célkitűzéseivel egyúttalhaladva a nép életének, szenvedéseinek, múltjának megörökítését választották művészetük tárgyául, mint például DERKOVITS, BUDAY György.

Politikai álláspontját tekintve a *Kelet Népe* BAJCSY-ZSILINSZKY egységtörekvéseinek is megszólaltatója, de emellett megtaláljuk a munkásmozgalommal kapcsolatot kereső írók írásait, és azokat is, akik később a jobboldalhoz sodródtak.

„1945-ig minden odaállás a parasztság mellé a nagybirtok ellen: politikailag szembeállított a reakció erőivel s a forradalmi haladás erőinek potenciális szövetségeseivé tett” — állapította meg az MSZMP határozata. Ennek szellemében kell megvizsgálni a *Kelet Népe* útját 1935-től 1939-ig, függetlenül egyes íróinak későbbi útjától, magatartásától.

Kezdetben írói bíztak az Új Szellemi Front elképzeléseiben, a lap 1935-ben ehhez csatlakozva kezdi meg munkáját. Programja: széleskörű összefogással harcolni az Új Szellemi Front zászlaja alatt, megmenteni a népi-nemzeti értékeket, a parasztság mellé állítani a középosztálybelieket, harcolni a parasztságért. Az Új Szellemi Front GÖMBÖS kezdeményezésére, az írók és a kormány együttműködésére épült, szándékai azonban nem voltak őszinték, csak az írók félrevezetését szolgálták. Amikor ez már mindenki előtt világossá válik, a lap írói a nép megmentésének eszméi alapján egyre erősebben veszik fel a harcot a német befolyás ellen és előbbi céljaikért, már nem Gömbösökkel, hanem velük szemben.

Az első számban BARSÍ Dénes fogalmazza meg a folyóirat megindításának célját, kifejti, hogy a Tiszántúl írói akarnak szólni a Tiszántúl népéhez. Áttekinti a Tiszántúli forradalmi hagyományait és úgy látja, hogy ennek hordozója most kizárólag a parasztság lett. Így kapcsolja össze a jelent a múlttal, a népi írók mozgalmát a forradalmi hagyományok folytatásának tekinti.

A folyóirat világnézeti profilját nem annyira a szépirodalomból, hanem inkább a társadalomtudomány és a kultúra kérdéseivel foglalkozó cikkekből ismerhetjük meg. Nemcsak azért, mert az évek során ezek az írások egyre nagyobb teret foglalnak el, hanem azért is, mert a szépirodalmi rész állásfoglalásában is elmarad amazok mögött, eltekintve néhány kivételtől. Ezért a *Kelet Népe* megismerésének legfontosabb forrásai a tanulmányok.

Ezek sokoldalúan vetik fel az ország bajait. Már az első számok példáját adják a szerény eszközökkel, de következetesen vívott harcnak. Nincs a *Kelet Népe*nek olyan írója, aki ne látná világosan a magyarországi megmerevedett kasztrendszerrel és nem foglalna állást az osztályharc kérdésében, bár a megoldásra igen sokféle módon adnak választ.

A munkásosztállyal való szövetség gondolata már a korai számokban is felmerül, a későbbi cikkekben egyre világosabban fogalmazzák meg azok az írók, akik a folyóirat útját a marxizmus felé egyengetik (DONÁT Ferenc, VERES Péter).

A folyóirat íróit (mint általában a népieket) állandóan izgató probléma a középosztály helyzete, hovaállása, megnyerése a parasztság számára. A vélemények talán ebben a legeltérőbbek, de egyik munkatársuk sem marad közönyös. Hogy túlmentek a kérdés egyszerű felvetésén, vitatásán és a szervezés útját is megpróbálták, azt az mutatja, hogy a folyóirat egyik száma hozzá a magyar parasztság levelét a „művelt ifjúsághoz”. Ezt a levelet 58 paraszt írta alá. Tartalmának lényege az, hogy vezetőket várnak a művelt ifjúság soraiból. A levélre reagált ugyan néhány újság, érkeztek levelek a szerkesztőséghez, de ez a jóindulatú, naiv kezdeményezés természetesen nem érhetett el eredményeket. Sokan úgy látják, mintha a középosztály megnyerésén győzne vagy bukna minden. Ez a probléma sok zavaros nézetet vet fel. Foglalkozik a kérdéssel FÉJA Géza, Szabó Pál, SZABÓ Zoltán, VERES Péter is.

Legvilágosabban SZABÓ Zoltán fejt ki álláspontját arról, hogy miért tartja ilyen döntő fontosságúnak a középosztály megnyerését:

„Egy nemzet nemzeti tudatának ihletője a szellem, hordozója az eddigi társadalmi rendszerekben a középosztály.”

Kérdés, vajon el tudja látni hivatását? Erre BAJCSY-ZSILINSZKY Endre társadalmi helyzete ellenére kimondja a tagadó választ: nem, a magyar középosztály helyébe másra van szükség. SZABÓ Pál éppen BAJCSY-ZSILINSZKY könyvével (Egyetlen út: a magyar paraszt) kapcsolatban fejt ki nézeteit, lényegében egyetértve a szerzővel:

„... minden út, amit mi járunk, egyetlen síkra vezet, ez a sík pedig a magyar paraszt.”

Állandóan napirenden van a nacionalizmus kérdése is. Van, aki úgy véli, hogy minden baj oka az, hogy az idegen vezető osztályoknak semmi közük sincs a magyarsághoz. Azonban ellenkező véleménnyel is találkozunk, mert egyik cikk írója azt fejtegeti, hogy a környező államokkal való testvériség felé az első lépés a sovinszta indulatok csökkentése mindenfelé. (FÉJA Géza: *Vádló és vádlott.*) Hasonló nézeteket fejt ki VERES Péter is, aki megállapítja, hogy vannak ugyan faji különbségek, de ezek csak másodlagosak az osztályellentétek mellett: első a szociális kérdés: „Aki ezt a sorrendet megfordítja, tudatosan vagy öntudatlanul leplezi az igazságot.” Foglalkozik a nemzeti függetlenség kérdésével is. Megállapítja, hogy a magyar reakció vonzódik a némethez, hiszen nincsenek köztük ellentétek. Nincsenek középosztály-mentő elképzelései, levonja a következtetést: új, népi származású értelmiségre van szükség.

SZABÓ Pál írásai azért is jelentősek, mert általában a népi írókat foglalkoztató két alapvető kérdést érinti: a parasztság és a magyarság problé-

máját. Dózsáról szóló írásában kifejti, hogy alakját eddig igyekezett kikerülni a magyar történetírás, nem merik bolygatni, mert azóta is megoldatlan maradt a parasztság helyzete. A népi mozgalom baloldalához tartozó író is „harmadikutas” eszméket fejteget: „... hogy ma még lehet itt magyar kultúráról, magyar nyelvről, szóval fajtáról beszélni, ez kizárólag a parasztság érdeme Dózsával, vagy Dózsa nélkül...”

A *Kelet Népe* írói gyakran használják a nemzet és a nép fogalmát. A kettő szerintük nem választható el; ha a nép elpusztul, elpusztul a nemzet is, mert a nemzet ereje a népben van:

„A szellem őrsége, a munkás és a földművelő ebben az országban a legszilárdabb alap.” (JANKOVICH Ferenc: *Nemzet és nép.*)

Itt ugyan a nép fogalmába a munkásosztályt is beveszi a cikkíró, a lap munkatársaira azonban ez nem jellemző általánosan, mert a nép fogalma alatt elsősorban és többnyire kizárólag a parasztságot értik.

A szabódezsős eszmék igen gyakran bukkannak fel a fejtegetésekben. Nagy súlyt helyez „a magyar sorsközösség” gondolatára BARSÍ Dénes, látja ugyan, hogy ez nem elég, mint ahogy a nép nevében beszélni sem elegendő már. A Márciusi Front programjáról írva elismeri annak jó szándékát, de kevesli:

„Ettől a romantikus szellemi kiállástól nem várhatunk semmit... Az uralkodó frontot nem megdönteni, de meghatni se lehet a március 15-e újra élesztett petőfis romantikájával.”

Külön kell foglalkozni azokkal az írásokkal, amelyek a *Kelet Népe* íróinak céljait foglalják össze. Ez a cél és szándék ugyan az eddigiekből is kiviláglik, de az ilyen jellegű hosszabb-rövidebb írások teljesebb áttekintésre, tömörebb megfogalmazásra, összegezésre törekednek. Egyike ezeknek BAJCSY-ZSILINSZKY beszéde Debrecenben a *Kelet Népe*-esten, amely bizonyos oldalról leszűkítve a feladatokat a német befolyás elleni harcra, „szellemi szabadságharcra” hív mindenkit. A harcra hívó hang továbbzeng a folyóirat hasábjain. Egyre inkább a nemzeti ellenállás vonalára terelődik át a harc, bár a társadalmi kérdéseket is napirenden tartják. 1938-ban az újévi szám harci programmal jelentkezik. Ez a hang később csak fokozódik, utolsó erőfeszítést tesznek a *Kelet Népe* írói egyetlen feladatba sűrítve mindent, amiért eddig harcoltak: megmenteni a néppel az országot az áruló nemzeti szocializmus és a német hódítás ellen. A kétségbeesett kiáltás megfogalmazása az újévi köszöntő:

„A magyar újesztendő a harc kezdete. Harc a halállal, az életért. Mert egy itt az élet, de ezer a halál. Halál a menekülés, a belenyugvás, halál a gyávaság, amiért nem merünk a ránszakadt szörnyűségekkel megbirkózni szemtől szembe. Mi harcot hirdetünk az új esztendőre”.

Ugyanez év augusztusában „A magyarokhoz” szóló felhívást hozza a szerkesztőség:

„... a szabadságharc ideje jött el... nyilazó pártütők, idegen kolonizátorok és népellenes maradiak egyformán ellenfeleink és politikai gondolkodásunk alap-pontja ez: a hazát meg kell védeni függetlennek, magyarnak nemzeti szabadságaiban és szép különállásában minden európai Góliátok ellen is.”

A jellemző harmadikutas álláspont még mindig megmaradt.

Jelentéktelennek tűnik, de mégis fontos az a szerkesztőségi összegezés, amely a *Kelet Népe* munkáját és célkitűzéseit foglalja össze egy előfizetési felhívás keretében:

„A Kelet Népe a régi történelmi osztályok kultúrájának romjaiból feltámadt új értelmiség folyóirata . . . hirdeti és munkálja az egyetemes magyarság oszthatatlanságát . . . Hadat üzen minden olyan erőszakolt és csak a kiváltságosok meddő szükségletét szolgáló rezdüléseknek, melyek kerékkötői a nép széles tömegeire támaszkodó, új, megtartó nacionalizmus megteremtésének . . . Az első folyóirat, amelynek íróit a parasztság közvetítő nélkül kapja.”

Ebben az összegezésben megtalálhatók a *Kelet Népe* munkájának pozitív és negatív vonásai. Tekintettel a folyóirat németellenes álláspontjára, a kihangsúlyozott nacionalizmus oka a németek elleni gyűlölet, a függetlenség féltése. Pozitívumai ellenére magában rejti annak a tévedésnek csíráit, amely néhány íróját egyre távolabb vitte az igazságtól.

A politikai élet különböző eseményeire, fordulataira igen érzékenyen reagál a lap. A későbbi évfolyamokban egyre több az ilyen tárgyú írás. Ezek előbb csak belpolitikai, később már külpolitikai kérdésekkel is foglalkoznak (*Szemle*-rovat). Elvértve találunk itt jobboldali, opportunistá hangot is, de a jellemző a *Szemlére* a bátor kritikai kiállítás. Ilyenek például a magyar jobboldal, a német befolyás, a sajtótörvény-javaslat ellen írott cikkek. Külön kell megemlíteni a Lengyelország német megszállására reagáló szám tiltakozó anyagát, amely a jelent a múlttal összekötve a magyar—lengyel barátságot hangsúlyozza, szemben az új közös ellenséggel, a német fasizmussal.

A *Kelet Népe* politikai és ideológiai harcát alátámasztják az említett nagyszámú és rendszeresen közölt szociográfiai tanulmányok. Fontosnak tartják a helyes történelemszemlélet kialakítását is, valamint a hagyományok felhasználását politikai harcaikban (DÓZSA, PETŐFI, KOSSUTH, RÁKÓCZI stb. emlékének idézése).

Összegeze: a cikkek, tanulmányok híven tükrözik a folyóirat harcait, ellentmondásait, hibáit és erőfeszítéseit. Legvilágosabb a németek elleni harc vonala, amit különböző indokokkal ugyan, de mindnyájan legfontosabbnak tartanak.

A szépirodalmi alkotások mind műfajilag, mind pedig művészi értéküket illetően ugyancsak megoszlók. Vers, regényrészlet, elbeszélés, dráma egyaránt megtalálható. Kitűnő, tehetséges írók, magasszínvonalú művészi alkotások mellett bekerülnek igyekvő, jóindulatú, de dilettáns írások is. Alapos értékelésük csak egyéb folyóiratokkal párhuzamosan lehetséges, így itt inkább csak tájékoztató összefoglalást adunk róla, a lap egyéb céljainak tükrében. A *Kelet Népe* írógárdája évről évre szélesedik. Egyre több író érzi magáénak a folyóirat mondanivalóját, kér részt munkájából és vállalja az ezzel járó következményeket. Az első számok, évfolyamok írói, SZABÓ Pál, BARSÍ DÉNES, VERES PÉTER, SINKA ISTVÁN, ERDÉLYI JÓZSEF, BAKÓ JÓZSEF neve mellett feltűnik FODOR JÓZSEF, ÁPRILY LAJOS, PÁKOZDY FERENC, TATAY SÁNDOR, NAGY LAJOS, DARVAS JÓZSEF, ILLYÉS GYULA, majd SÁRKÖZI GYÖRGY és WEÖRES SÁNDOR neve. Már az itt felsorolt, legjelentősebb és gyakran előforduló nevekből kiderül, hogy igen színvonalas és sokrétű írógárda vette körül a folyóiratot, amiből a *Kelet Népe* művészi, műfaji, sőt ideológiai sokfélesége természetszerűen következett.

A szépirodalmon belül mennyiségileg kevesebb, eszmei tartalmát, néha művészi értékét tekintve is jelentéktlenebb a próza. Többsége elbeszélés.

Ezek az elbeszélések az évek során mind tartalomban, mind művészi színvonalban gazdagodtak ugyan, de később az eseményekre érzékenyebben reagáló lírai művek háttérbe szorítják őket, közlésükre vagy egyáltalán nem jut hely, vagy igen kevés.

SZABÓ Pál itt kifejlesztett szépírói munkássága még nem az érett írókat mutatja. Írói tehetsége teljességében csak a *Kelet Népe*-korszak után bontakozott ki. TATAY Sándor elbeszélései a parasztság sorsát mutatják be sajátos írói kifejezésmóddal. A későbbi évfolyamokban néhány kedvesen derűs írásával TERSÁNSZKY J. Jenő neve is feltűnik. A városi munkásság életének sivárságát ábrázolja NAGY István, míg DARVAS József és TAMÁSI Áron prózája a szegényparasztság életét tükrözi. A kisváros kilátástalan tespedését rajzolja FÉJA Géza. Jelentős a prózai alkotások között SÁRKÖZI György folytatásokban közölt DÓZSA-drámája.

A versek közvetlenebbül — ahogy a líra jellegéből következik is — reagálnak az eseményekre. Ennek eredménye, hogy a lírai termés gazdagabb és jelentősebb. A verseken keresztül egy tragikus kor képe tárul fel. A költők szava keserű lemondás, élénk tiltakozás vagy bátor harcbahívás. Igen kevés a csendes, politikamentes költői merengés; a kor mást követelt. Az évek során színesedik, gazdagodik a lírai anyag, hogy végül a IV. és V. évfolyam számaiban, mint utolsó kétségbeesett segélykiáltás harsanjon fel a költők kara: mentsük meg az országot, a népet, talán még lehet, még nem késő! Különösen ennek az utolsó szakasznak a lírája figyelemre méltó: a szomorú, keserű bizakodást fejezi ki SZABÓ Lőrinc szép verse. JUHÁSZ Géza a német elnyomás elleni gyűlöletet, BÖZÖNI György a tévelygés bizonytalanságát mondja el. A harcról való lemondás miatt kesereg Sárközi György egyik versében:

„Nem menekülhetsz a világtól,
Jobbágya vagy, el nem költözhetsz,
S aki törvénye ellen lázad,
Csak rababb lesz, megkötözöttebb.”

(Nyári éjszaka)

A jelent a múlttal összevető, az önkényuralom korát idéző versével korához szól JÉKELY Zoltán.

Egyes költők művein belül is váltakozik a bizakodás és a csüggedés hangja. Amikor a *Kelet Népe* harcot hirdet, ennek lendületét énekli FODOR József is: „Amíg nem csüggedünk, addig vagyunk!” (*Új harcok előtt*). A következő számban viszont már a kuruc kesergők hangját üti meg, mikor így ír:

„Vérem, fajtám csupa seb,
Enföldjében árva eb,
Ha még vársz, cseréld neved,
Köd jövőd, könny kenyered
S tiltó gátokon eped
Ki óvna, pár szellemed.”

(Véremből sírván . . .)

A költő, az ember magányosságát, a háborútól való rettegését fogalmazza meg JANKOVICH Ferenc:

„Itt már az isten sem segít.
A puszkapor kialszik itt.”

(A viharhoz)

Az ország helyzete eljutott a mélypontra, de az írói felelősség még segíteni akarását kiáltja el. Az epika nyugodt hangja helyett prózairóinkból is kétségbeesett lírai jajkiáltás tör fel. Szinte egymás után szólal meg a líra hangján SZABÓ Pál és VERES Péter. Az elnyomott, kiszolgáltatott haza sorsa miatt érzett aggodalom megrázóan jut kifejezésre SZABÓ Pál prózában írott lírai költeményében:

„Követelik hegyeinket, vizeinket és pusztáinkat,
és gyermekeinket és kenyerünket és verejtékünket.
Uraink megtagadtak minket, vendégeink fojtogatnak
minket és hiába sírunk . . .”

(*Magyar Miatyánk*)

Ezt a *Magyar Miatyánkot* első oldalon, vezércikk helyett hozza a folyóirat, ami mutatja, hogy a szerkesztőség legfontosabbnak tartotta, utolsó harcbahívásnak szánta.

A szépirodalmi művek mellett az irodalom különböző kérdéseivel is állandóan foglalkozik a lap. Ilyen az irodalom és az élet kapcsolata, az irodalom alakító, emberformáló szerepe. Különösen FÉJA Géza tanulmányai foglalkoznak az írók szerepének jelentőségével, azzal, hogy az írókat miért tartja önmagára nézve veszélyesnek a fennálló társadalmi rend. Az írók és az irodalom különleges, de hagyományos magyarországi feladatát is látja. Látja azonban azt is, hogy az irodalom túlzott felelőssége nálunk a politikai erők gyengeségének mutatója is.

Könyvismertetésekben, kritikákban is kifejtik nézeteiket az irodalom kérdéseiről. A „Könyvek” rovat mindvégig megmaradt a *Kelet Népe*ben. A szerkesztőség határozott irodalmi igényekkel és politikai nézőponttal választja ki az ismertetésre szánt könyveket. A rovat munkatársai főleg FÉJA Géza és TAKÁCS Gyula, de rajtuk kívül SZABÓ Pál, SZABÓ Zoltán, FODOR József, JUHÁSZ Géza, BARSÍ Dénes is sokat dolgoznak a rovatnak. Írnak KODOLÁNYI, HUNYADY Sándor, ERDEI Ferenc, DARVAS, REMENYIK Zsigmond, SZABÓ Lőrinc, TAMÁSI, NÉMETH László, NAGY Lajos műveiről. A „népieskedést” elmarasztalják, ugyanakkor meleg elismeréssel ír FÉJA ILLYÉS Gyuláról, „okos, szemérmes” kortársáról, akinek minden műve állásfoglalás. NAGY Lajos értékeit azonban nem ismeri el, kis tehetségű írónak tartja. Elmarasztalják az izmusokat is. Különösen a lap írógárdájának megjelenő műveivel foglalkoznak, ezek mellett azonban találunk kritikát a folyóirattól távol álló írók műveiről is. (Pl. BABITS, SZERB.)

A jelen és a közelmúlt (tehát hatásában még jelen), nagy íróegyesítésének méltatása és példája sem hiányzik a *Kelet Népe*ből. Elismerően nyilatkoznak nagy kortársukról, a folyóirat későbbi szerkesztőjéről, MÓRICZ Zsigmondról. JUHÁSZ Gyula és JÓZSEF Attila haláláról meleg lírai hangú írással emlékeznek meg. ADY Endre génuszát nemcsak tanulmányban idézik, hanem közlik egyik kis prózai írását is. Folytatásokban hozzák FÖLDESSY Gyula ADY-értékelését.

Már említettük PERŐFI szellemének ápolását, mellette KÖLCSEY nevével is gyakran találkozunk a folyóiratban. FÉJA Géza párhuzamba állítja a reformkor nagy írójának harcait saját harcaikkal (KÖLCSEY politikája). Így idézi emlékét JANKOVICH Ferenc is. A hagyományok mellett nagy gonddal kísérik figyelemmel az erdélyi irodalom útkereséseit, fejlődését (SZENTIRMAI Jenő, VITA Zsigmond cikkei).

A külföld irodalmát is érdeklődéssel figyelik, ritkán, de különös igényességgel választják ki azokat a műveket, amelyek a *Kelet Népe* olvasói és írói számára érdekeseeknek, hasznosaknak vélnék. Találunk itt afrikai néger dalokat, szlovák költők és LI-TAI-PO verseit. A kritikák közt Roger MARTIN DU GARD és GORKIJ művei mellett ismertetik GIONO könyvét is.

Nemcsak a megjelenő könyveket, hanem a kortárs folyóiratokat is figyeli a *Kelet Népe*, bár ez nem rendszeres, kis terjedelmű, periferikus jellegű a folyóiratban. Kivétel a tartalmában és terjedelmében egyaránt jelentős Nyugat-kritika.

A művészeti rovatban tanulmányok jelennek meg BERÉNY Róbert, MEDGYESSY Ferenc, DERKOVITS művészetéről. Az építőművészet és népzene kérdéseit sem hagyják figyelmen kívül. Foglalkoznak a színházzal, ezen belül főleg a népi színjátszásról ír rendszeresen MUHORAY Elemér. A film problémájáról szóló cikk kifejti tömeghatásának jelentőségét.

Mielőtt a folyóirat munkásságát összegeznénk, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a köréje tömörült írók és a szerkesztőség egyéb törekvéseit, mozgalmát sem. Ilyen a *Kelet-Népe*-estek és kiadványok tervezése és szervezése. Az utóbbi nem vezetett nagy sikerre, kifejlesztését főként az anyagiak hiánya gátolta meg. Így a *Kelet Népe Könyvtár* első számát nem is követte több. Az viszont említésre érdemes, hogy ez a szám FÖLDESSY: *Ady értékelése* című munkája volt, ami, mint már említettük, megelőzően folytatásokban jelent meg a folyóiratban. A *Kelet Népe* kiadásában jelent meg ugyan néhány könyv (ERDÉLYI, SZABÓ Pál, SINKA), de a tervezett *Kelet Népe Könyvtár* nem valósult meg.

Ezzel szemben a *Kelet Népe*-estek szervezése nagy sikereket ért el, komolyan elősegítette a mozgalom kiszélesítését, népszerűsítését. Céljuk, SZABÓ Pál visszaemlékezése szerint, az általános érdeklődés felkeltése volt a népi irodalom, az ország problémái iránt, az emberek megmozgatása a fasizmus veszélyével szemben. Az estek szervezésének első nyoma 1937 őszére vezetnek vissza. Ezeket később kiterjesztették az egész ország területére, mindenfelé akadtak lelkes segítők, szervezőik. A hallgatóság főként a vidéki értelmiség soraiból került ki, de gyakran beszéltek paraszti hallgatóság előtt is az írók. Előfordult, hogy a szegény hallgatóságot estélyi ruhás közönség váltotta fel. Az előadók a *Kelet Népe* írói voltak. Egyik legjelentősebb az a debreceni *Kelet Népe*-est, amelyiken BAJCSY-ZSILINSZKY Endre nyíltan németellenes beszéde elhangzott. Sok sikeres estet szerveztek, az is előfordult, hogy az est a rendőrség közbelépésével ért véget. Ezeket a találkozásokat a irodalmi-politikai cél mellett összekapcsolták a folyóirat terjesztésével is. Ezekből az estekből nőttek ki a népi írók estjei, amelyek túléltek a *Kelet Népet*.

A *Kelet Népe* élettartama alatt jelentős esemény volt idősebb és népszerűbb kortársának, a *Válasznak* egybeolvadása a *Kelet Népe*ével. Ennek oka a belpolitikai helyzet a *Válasz* számára egyre kedvezőtlenebb légköre volt. Nem elég, hogy a körülötte kialakult író-csoport egysége megbomlott, létét a sajtótörvény is megnehezítette. Hogy megszüntetését megelőzzék, a *Kelet Népe* kötelezettségeivel, íróival és adósságaival együtt átveszi a folyóirat munkájának folytatását. A *Válasz* utolsó száma elbúcsúzik olvasóitól:

„El kell hallgatnunk anyagi eszközeink fogyatékos volta és szellemi szabadságunk egyre fokozódó korlátozása miatt... Ha nem akarunk egyenként elhullani, védelmi állásokba kell húzódnunk.”

(*Válasz* 1938. jún.)

A visszahúzóadás nem jelent harci szünetet: most már a *Kelet Népen* belül harcolnak tovább, amely szintén közli olvasóival az egyesülést, kifejtve, hogy céljaik eddig is közösek voltak. Programját felújítja hangsúlyozza a szerkesztőség, hogy három nagy kérdés van: a bel- és külpolitika és a művelődés. Ezekkel kíván foglalkozni továbbra is a folyóirat.

Tervbe veszik a *Kelet Népe Társaság* megalakítását is, de ez már csak terv maradt.

A Kiszgazdapárt anyagi támogatása ettől kezdve megszűnt. A folyóirat előfizetési díjának felemelésével (6 helyett évi 10 pengő) már a *Válasz* előfizetőire is támaszkodva próbálnak új anyagi alapokat teremteni a további munkához.

SZABÓ Pál ekkor a *Kelet Népe* mellett szerkesztette a baloldali *Szabad Szót* is. Mivel nem akarta a két lap terheit továbbra is vállalni, belefáradt a vitákba, anyagi nehézségek gondjaiba, szívesen lemondott a *Kelet Népe* szerkesztéséről, annál is inkább, mert a kettős szerkesztői munka csaknem lehetetlenné tette írói munkásságát.

MÓRICZ Zsigmond régen ábrándozott egy folyóiratról, és jó barátságban lévén SZABÓ Pállal, ismerte a *Kelet Népe* helyzetét, örömmel vette át a folyóiratot. Örült, hogy egy folyóirathoz juthat „amiben sok mindent meg lehet írni, ami tilos”. (MÓRICZ Virág: *Apám regénye.*) Így a *Kelet Népe* 1939. december 15-én már MÓRICZ Zsigmond nevével jelenik meg, aki később átalakítja a lapot és szinte minden energiáját ráfordítja.

Ezzel a megegyezéssel a *Kelet Népe* első szakasza, amely 1935—39-ig tartott, befejeződött. Öt év alatt jelentéktelen vidéki folyóirathból országos folyóirattá vált. Írói, szerkesztői, a rendszer zaklatásainak kiszolgáltatva sem hagyták abba harcukat. Erre így emlékezik vissza SZABÓ Pál:

„... némely cikket az ügyészség előtt kellett védeni (elsősorban nekem), d” megindult végre az a folyamat, hogy valóban nemzeti művészetté, irodalomme lehet csinálni a népi művészetet, népi irodalmat... Nem volt az akkori viláá tragikumának olyan szakasza, amihez a *Kelet Népe* nem szólott volna hozzág

(*Nyugtalan élet*)

Értékét állandó aktualitásra törekvése adja; minden ellentmondásával együtt tükrözi a kort, amely létrehozta.

ERZSÉBET SINKA: KELET NÉPE (1935—39)

C'est dans la floraison de la littérature „populaire” hongroise que fut né la revue *Kelet Népe*, l'un des périodiques les plus remarquables — à côté du *Válasz* — du mouvement populaire hongrois. Successeur de la revue *Tiszántúli Figyelő*, *Kelet Népe* débuta également dans la région transtibiscine, mais peu de temps après, la rédaction se trouva transférée à Budapest, toujours sous la direction de Pál SZABÓ qui, contrairement aux autres rédacteurs, n'a jamais quitté la revue. Les ennuis d'argent, que la revue dut affronter tout le long de son existence, l'ont contrainte d'accepter, durant quelque temps, la subvention du Parti indépendant des petits propriétaires. Le camp de ses lecteurs se composait d'intellectuels provinciaux rejoints par un nombre peu élevé de paysans cultivés. Les collaborateurs de la revue se recrutèrent en premier lieu parmi les écrivains populaires, mais leur cercle s'élargissait peu à peu par d'autres auteurs. En 1938, la revue *Válasz* s'intégrant au *Kelet Népe*, une partie de ses collaborateurs alla s'associer au camp de ce dernier.

Lors de son début, le *Kelet Népe* fut une „revue littéraire, artistique, critique et de science sociale”, comme il a été indiqué dans le sous-titre. Plus tard, les problèmes politiques — intérieures et extérieures — l'emportèrent sur les questions littéraires. Aux problèmes sociaux (situation des paysans, questions agraires) vinrent s'ajouter ceux de l'indépendance du pays. Dans cet atmosphère, la prise de position antigermanique se mitonnait. Aussi y voyons-nous, à côté des articles littéraires, des études importantes relevant de la sociographie, de la politique et d'autres sciences humaines et sociales. La situation de la classe moyenne, le problème des nationalités, les traditions révolutionnaires constituaient l'objet de maintes études.

Les collaborateurs principaux de la revue furent: Pál SZABÓ, Géza FÉJA, Péter VERES, Dénes BARSÍ, István SINKA, József FODOR et Sándor TATAY.

En 1939, Pál SZABÓ passa le poste de rédacteur de la revue à Zsigmond MÓRICZ qui la transforma. La première période du *Kelet Népe* fut ainsi terminée.

Kiállítás az Akadémiai Könyvtár épületterveiből. Egy évszázaddal ezelőtt költözött az Akadémiai Könyvtár a Magyar Tudományos Akadémia akkor elkészült épületébe, mint az Akadémiának abban az időben egyetlen tudományos intézménye. Azóta nemcsak az Akadémia alakult át nagyszabású, irányító tudományos szervezetté, több mint 40 intézettel, hanem az Akadémiai Könyvtár állománya és feladatai is megsokszorozódtak. Az évtizedek óta egyre szűkösebbé vált helyen a Könyvtár további élete és fejlődése lehetetlenné vált. Ezért az Akadémia úgy döntött, hogy egyéb nagyszabású létesítményei után (Központi Orvostudományi Kutatóintézet, Automatizálási Kutató Laboratórium) könyvtárának is új otthont épít. Szemben az Akadémia épületével, az egykori Lloyd palota helyén, tehát azon a téren, amely annyira át van szöve az Akadémiát alapító SZÉCHENYI István emlékeivel, áll majd az új hatalmas, közel 100 000 légmétert kitevő könyvtárépület. De mivel itt nemcsak arról van szó, hogy az egyik nagy budapesti könyvtár kap új épületet, hanem arról is, hogy ez az épület a főváros egyik legszebb pontján, a Dunaparton emelkedik majd, az Akadémia, amelynek palotáját a „nemzeti részvét emelte”, módot akart adni arra, hogy a szakkörökön túl a legszélesebb közvélemény, a budapestiek is hozzászólhassanak, akiknek nem közömbös városuk arculata. Ezért az épülettervekből az Akadémia előcsarnokában kiállítást rendezett. A kiállítás a tervező mérnök CZEBE István három homlokzati terv-variánsát mutatta be: melyik hogyan illeszkednék be a városképbe. Természetesen egyik se archaizáló, egyik se valamilyen elmúlt stílus föllevenítését kísérli meg, hanem mindhárom a mai művészeti ízlésnek, az egyszerűségben monumentalításra törekvő modern építészeti stílusnak felel meg. Kezdetre lesz ez az új Dunapartnak, amely már jelentkezik az új Erzsébet-hídban, de egyúttal nemes, sötétebb tónusú burkolati anyagával igyekszik kapcsolódni a tér régebbi épületeihez, főleg a tér hangsúlyát mindenkor meghatározó Lánc-hidhoz.

CSAPODI CSABA